

Novozákonní étos a Ježíšova horská řeč

T322 Teologická etika 1
VOŠ Jabok

Mgr. Zdenko Š Širka, Th.D.

Hlavní struktura:

- ▶ 1. Charakteristiky NZ etiky
- ▶ 2. Horské kázání
- ▶ 3. Blahoslavenství
- ▶ 4. Antiteze

1. Charakteristiky NZ etiky

- ▶ NZ – vztah vůči SZ? Převratnost a kontinuita!

Základní charakteristiky:

- ▶ následování Krista
- ▶ dialektika je zachována (člověk odpovídá Bohu)
- ▶ Nejvyšší přikázání: „Miluj Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. + Miluj svého bližního jako sám sebe“ – ze SZ
- ▶ normy jsou doplněné rozhodnutím člověka
- ▶ nový pohled na SZ

Charakteristiky NZ etiky

Obrat oproti SZ:

- ▶ obrat k nitru člověka
- ▶ otevřenost pro všechny národy, sociální vrstvy
- ▶ nová smlouva propojená s Ježíšem (smlouva krve)
- ▶ radikalizace požadavků a Desatera

Charakteristiky NZ etiky

Etika evangelií vs. Pavel:

- ▶ Pavel – konkrétní ponaučení v konkrétní situaci, nutno brát doslova
- ▶ Ježíš: používá obrazy a metafory, vyzývá k následování / je poslušný politickým autoritám

2. Horské kázání

Matouš 5-7:

- Řeč vytvořena tradicí
- Není to celistvá přednáška
- Používal vícero tradic (Lukáš, Q)
- Matouš rád tematicky seřazuje příběhy

Horské kázání

Podobnost se židovskými výroky:

- ▶ Např. zlaté pravidlo Mt 7,12
- ▶ „Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jednejte s nimi; v tom je celý Zákon i Proroci.“
- ▶ Co nechcete, aby dělali Vám, také nedělejte jim.

Horské kázání

Podobnost s Lukášem (6,20-49):

- ▶ začíná podobně (4x blahoslavenství, 4x běda)
- ▶ stejný konec – výzva k naslouchání
- ▶ kratší
- ▶ sociální rozměr (blahoslavení chudí)
- ▶ předloha Matoušovi

Horské kázání

Hlavní motiv:

„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.

Amen, pravím vám: Dokud nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane.

Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by je však zachovával a učil, ten bude v království nebeském vyhlášen velkým.

Neboť vám pravím: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.“ (Mt 5,17-20)

▶ Ústřední téma: nová spravedlnost

Horské kázání

Struktura/kompozice:

- ▶ vnější rámec (Mt 4,25-5,2 -- Mt 7,28-8,1) si odpovídá, zástupy, hora, řeč, učení
- ▶ Ježíš jako rabínský učitel, nový Mojžíš, nový Sinaj, opět zákon, opět na hoře, větší spravedlnost

Horské kázání

Členění:

- ▶ 1. Mt 5,3-16 Blahoslavenství
- ▶ Začíná tu nový svět, nová spravedlnost, odpověď na to, co nová spravedlnost znamená
- ▶ 2. Mt 5,17 – 7,12 Hlavní část (antiteze)
- ▶ Jaký je správný způsob, jak vzdávat úctu Bohu?
- ▶ 3. 7,13-27: závěr, výstrahy a napomenutí, co to znamená následovat Krista

- ▶ V centru je Modlitba Páně. (6,5-15)

Horské kázání

Dějiny interpretace:

- Etika dokonalých / dvě úrovně / mniši
 - Etika pokání: ukazuje nedosažitelný ideál / vyzývá k obrácení
 - Etika zákona (vyšší zákon)
 - Etika idealistická: cílem je vzbudit v nás nový způsob myšlení
 - Dočasná etika, už neplatí
- ▶ Jednostranné výklady. Jak je to tedy?

Horské kázání

- ▶ Provokativně formulované požadavky (např. láska i k nepřátelům?)
- ▶ Dva hroty: bezpodmínečná Boží milost (účinně přítomný a působící Boží život, síla=Boží království) a vyplývající radikální požadavky („nezištná láska“)
- ▶ Jako u Dekalogu: nejprve příklon, zmocnění / uschopnění (dar), a pak odpovídající stav srdce, jednání (úkol)
- ▶ Boží náklonnost je *důvodem a umožněním* jednání na základě dobroty/lásky – opět základní vzorec křesťanské mravnosti

Horské kázání

- ▶ Radikalita požadavků, která přesahuje veškerou morálku a právo – „člověk potřebuje víc než morálku“
- ▶ nejsou to „požadavky“, příkazy, zákazy ve smyslu morálky, ale popis toho, co je možné pro toho (proměněného), kdo se skutečně spolehne na Boha (něco si s ním doslova začne)
- ▶ a má vést k nalezení skutečného/pravého bytostného já, které je způsobilé se pak nasazovat pro druhé...
- ▶ Identita – bytí pro druhé – péče o společný život

3. Blahoslavenství

- ▶ Součást mudroslovné literatury
- ▶ Její hlavní otázky „*co je smysl života, co je v něm důležité, jak vypadá dobrý/spravedlivý život; kdo je skutečně šťastný/blažený?*“
- ▶ Zde paradoxy-provokace
- ▶ Proč blažený? Protože má vstup do Božího království (jsou zde občany)

Blahoslavenství.

3 „Blaze chudým v duchu, neboť jejich je království nebeské.

4 Blaze těm, kdo pláčou, neboť oni budou potěšeni.

5 Blaze tichým, neboť oni dostanou zemi za dědictví.

6 Blaze těm, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni.

7 Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství.

8 Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uzří Boha.

9 Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími.

10 Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské.

11 Blaze vám, když vás budou tupit a pronásledovat a lživě mluvit proti vám všechno zlé kvůli mně.“

Blahoslavenství

Bibličtí svědkové na základě svých zkušeností s Ježíšem Kristem a jeho Bohem a zkušeností s mezilidskými vztahy, lidskými příběhy a dějinami taky sdělují, že

- ▶ žít smysl blahoslavenství (a potažmo i smysl celé Horské řeči) znamená být skutečně člověkem, naplňovat pravé lidství a ideu člověka stvořeného k Božímu obrazu a podobnosti.

Blahoslavenství

- ▶ Spolu s obrazy sůl a světlo (5,13-16) jsou blahoslavenství něco jako preambule, základ a návod na čtení následující Horské řeči
- ▶ Má je i evangelista Lukáš (6,17-26, zde řeč na rovině; 4 blahoslavenství + u nich vždy „běda vám...“)

Blahoslavenství

„Blahoslavení chudí z Ducha, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,3)

- ▶ *„Běda vám, vy bohatí, neboť už máte své potěšení (útěchu)“ (L 6,24)*
 - ▶ *„Duch Panovníka Hospodina na mně spočívá, abych nesl dobré zprávy ubohým. Poslal mě ovázat srdce ztrápených, vyhlásit svobodu zajatým a propuštění spoutaným...“ (Iz 61,1); „Toto praví ten Vznešený a Vyvýšený, jenž žije ve věčnosti a má jméno Svatý: Žiji vysoko a ve svatosti, ale i s tím, kdo je sklíčený a pokorný, abych oživil ducha pokorných, abych oživil srdce sklíčených“ (Iz 57,15).*
-

Blahoslavenství

„Blahoslavení chudí z Ducha, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,3)

Chudoba označuje:

- ▶ podstatnou charakteristiku člověka, a sice jeho odkázanost a závislost na Bohu a druhých, aby mohl žít a přežít;
- ▶ člověka bez možnosti nového začátku, někoho na samém dně (srov. podobenství o milosrdném otci a ztracených synech v jiné kapitole).
- ▶ Vědomí či postoj této chudoby má přivádět k pokoře jako pravdivému mínění o sobě, druhých a Bohu.

Blahoslavenství

„Blahoslavení chudí z Ducha, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,3)

- ▶ Poznávají a uznávají svou chudobu z hlediska Boha
 - ▶ Blahoslavení chudí si nemusí činit z majetku a peněz Boha, zajišťovat tím svou hodnotu a význam v očích svých i druhých.
 - ▶ Mohou si být vědomi toho, že jsou Boží synové a dcery a že Bůh je pro ně vším, tím největším bohatstvím.
 - ▶ Přiznávají si svou odkázanost na Boha v přítomnosti i budoucnosti, mají odvahu se jím nechat obdarovat, ospravedlnit, naplňovat, proměňovat a nést.
 - ▶ Umějí být solidární s potřebnými.
-

Blahoslavenství

„Blahoslavení chudí z Ducha, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,3)

- ▶ Tzv. bohatí jsou varováni kvůli nim samým, kvůli ohrožení jejich skutečného lidství, celkovému vyústění jejich života.
 - ▶ Jsou varováni i kvůli druhým, protože lze hromadit různé bohatství a být lhostejný tak, že jsou ostatní sociálně vylučováni, vykořisťováni, ožebračováni, ovládnuti, hladoví, žíznící, nemající nic, nebo dokonce umírající.
-

Blahoslavenství

„Blahoslavení truchlící, neboť oni zakusí útěchu (od Boha)“ (Mt 5,4)

- ▶ ...slova naděje i pro ty nejzoufalejší

Blahoslavení bezbranní (tiší), neboť oni zdědí zemi“ (Mt 5,5)

- ▶ Programově mírní, dobrotiví a ti, kdo nechtějí používat ostré lokty a křičet na druhé:
- ▶ Bůh vám naslouchá...

Blahoslavenství

„Blahoslavení, kteří hladovějí a žízní po dobrém/pravém životě (před Bohem)/spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni“ (Mt 5,6)

- ▶ Po čem lze hladovějet a žíznit? Co z toho nepatří do Božího království a co ano?

„Blahoslavení milosrdní, neboť oni dojdou milosrdenství“ (Mt 5,7)

- ▶ Smilování...
 - ▶ U Boha ano, i kdyby u lidí ne.
-

Blahoslavenství

„Blahoslavení čistého srdce, neboť oni uzří Boha“ (Mt 5,8)

- ▶ Bezelstní, nezáludní...
- ▶ Ale schopní rozlišovat a vidět Boží působení tady a teď a jednou tváří v tvář (opět: do přítomnosti i absolutní budoucnosti).
- ▶ Záludní a lstiví Boha neuvidí, i kdyby stál vedle nich.

„Blahoslavení ti, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími“ (Mt 5,9)

- ▶ Snaží se upokojoval a smířovat.
- ▶ To může být taky handicapem či slabostí u lidí.
- ▶ Bůh se k nim hlásí jako ke svým dětem.

Blahoslavenství

„Blahoslavení, kdo trpí pronásledování kvůli dobrému životu (před Bohem), neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,10)

- ▶ Právě proto, že nic neprovedli, jsou pronásledováni
- ▶ Za to, že jsou v právu...
- ▶ V Božím království dostávají azyl
- ▶ Pronásledování kvůli víře v Ježíše Krista (11-12): jste na dobré cestě a máte před sebou absolutní budoucnost...

Blahoslavenství

▶ Nezapomenout:

Ke zkoušce také připravit výklad dvou
blahoslavenství!!!!

4. Antiteze

„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“
Mt 5,17

- ▶ Vymezení vůči námitkám těch, kteří nesdílejí/kritizují ježíšovský výklad Starého zákona.
- ▶ Upřednostňuje milosrdenství před dodržováním předpisů a směrnic.
- ▶ Milosrdenství/přikázání lásky je ale naplněním Zákona – Zákon a Proroci nejsou sbírkou předpisů
- ▶ Ježíš Kristus sám je naplněním Zákona a Proroků (zaslíbení a naplnění)

Antiteze

„Amen, pravím vám: Dokud nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane.“ Mt 5,18

- ▶ Zákon a Proroci platí, říkají ale něco jiného než jejich zákonická interpretace
 - ▶ Ježíšovská interpretace není moralistická (nejde jí o dodržování doslova a do písmene), ani fundamentalistická (věřit všemu, že to tak bylo, beze zohlednění smyslu a obrazů)
 - ▶ Zákon a Proroci jsou hlavně zaslíbením, příslibem, nadějí...a to se taky doslova a do písmene stalo/děje...
-

Antiteze

„Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.“ Mt 5,18

- ▶ Spravedlnost, jež přesahuje/je větší/hojnější/přetékající
 - ▶ Nešlo by ani dodržovat ještě více přikázání a předpisů a činit ještě více pro vlastní spravedlnost než farizeové a zákoníci
 - ▶ Boží království by bylo nepřístupné pro ty slabé, ty, co selhali apod.
 - ▶ Nejde o více skutků ani více předpisů, zásad
 - ▶ Farizejové myslí vlastně jen na sebe, na vlastní dokonalost, sebe-ospravedlnění
-

Antiteze

„Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ... Já však (nad to) vám pravím, že...“ (6x)

- ▶ Ilustrace, jak ježíšovská cesta rozumí Zákonu a Prorokům/jak je interpretují z perspektivy Božího království
- ▶ Radikalizace a aktualizace Zákona/Dekalogu
- ▶ Oddělení vlastního výkladu od předchozích

Antiteze

▶ **Antiteze: Nezabiješ.**

- ▶ „*Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ‚Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu.‘ Já však (nad to) vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; a kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu. Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar. Dohodni se se svým protivníkem včas, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalárníkovi, a byl bys uvržen do vězení. Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře“ (Mt 5,21-26).*
-

Antiteze

Nezabiješ.

- ▶ už vnitřní postoj, s nímž přistupuji k druhému
- ▶ neupírat právo na existenci, nebránit v rozvoji života
- ▶ nejen fyzicky a nelegálně, ale nezabíjet ani vnitřní život člověka, neupírat mu právo na existenci, nebránit v rozvoji života
- ▶ neubíjet slovem, záští, nenávistí, hněvem, pohrdáním, arogancí, jízlivostí, nespravedlivým soudem, pomluvou, výsměchem, povýšeností (ani „zbožnou“), že jsi lepší, zbožnější, že on se do Božího království určitě nedostane...

Antiteze

Nezabiješ.

- ▶ posun k postojům a smýšlení
- ▶ nezůstává stát u zákazu vnějšího zabití či zavraždění
- ▶ ukazuje, že tím, že někdo někoho nezavraždil či nezabil, ještě nenaplnil smysl tohoto přikázání a nemůže tím ještě pokládat sebe za dobrého/spravedlivého člověka (před Boží tváří)
- ▶ negativní hranice (chrání před ataky vůči tělesnému životu druhých)
- ▶ pozitivní výzva se závazkem (setkávat se s bližními s přízní, přáním dobra, laskavostí a ochotou pomoci a prokazovat jim lásku a solidaritu; zahrnuje požadavek odpouštět a milosrdenství, jejich míru nelze omezovat odvoláváním se na vlastní právní hledisko).

Antiteze

O cizoložství Mt 5,27-30

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Nezcizoložíš.‘
Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu
chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci.

Jestliže tě svádí tvé pravé oko, vyrvi je a odhod' pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla.

A jestliže tě svádí tvá pravá ruka, utni ji a odhod' pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby se celé tvé tělo dostalo do pekla.“

Antiteze.

- ▶ Tehdejší realita: úleva vdané ženy, že aspoň ji někdo nesvádí
- ▶ Nejde o to radši nepohlédnout na ženu, aby se někdo neposkvrnil nebo nedostal do řečí
- ▶ Ale opět: co (ne)působí někdo svým bližním
- ▶ Co někdo působí, když někomu svádí manželku/ženu (chce ji dostat do postele)
- ▶ Příklad: král David a Batšeba

-
- ▶ Případné otázky, konzultace, dodatečné informace na sirka@jabok.cz

